

ferovali jako stěžejní osu západoslovansko-jihoslovanskou, Horák viděl jako klíčovou osu polsko-ruskou jako reálné světovou – té se také věnoval monograficky. Je to zřejmé i ze souborného vydání jeho studií.

Akademik Jiří Horák je ovšem jevem evropským a snad i světovým; ve své době byl známým v celém světě slavistiky; v Brně byl sice poměrně krátkou dobu a jako všichni chápal Brno jako dočasné působiště, ačkoli se asi nevyjadřoval tak razantně jako někteří jiní činitelé ve smyslu provincie, regionu, nebo dokonce „vzdálené gubernie“. Ať již měl k Brnu vztah jakýkoli, pro brněnskou slavistiku představoval nejen onen důležitý iniciační komparatistický krok, ale také počátek konkrétních studií rusistických a polonistických. V tomto dvojediném spojení, v důrazu na osu rusko-polskou a ve schopnosti celistvého uchopení slovanského fenoménu v souvislostech evropských a světových, je také jeho význam při budování slavistiky na Masarykově univerzitě.

I. Pospíšil

Ferdinand Kratina (1885–1944) 70. výročí úmrtí

V publikaci o vývoji brněnské filozofické fakulty (L. Fasora, J. Hanuš, 2010) se dočteme o Brněnské psychologické škole, která se na filozofické fakultě vytvořila v třicátých letech minulého století a v čele s profesorem Mihajlo Rostoharem dosáhla srovnatelné mezinárodní úrovně jak svým přístrojovým vybavením, tak rozsahem výukové, badatelské a organizační činnosti. (Vývoj psychologie na fakultě v dalších desetiletích je však v této knize podán formou ilustrativního, neutříděného textu.) Významným spolupracovníkem se stal také docent Ferdinand Kratina, který přispěl k renomé Psycholo-

gického ústavu zejména množstvím syntetických publikací, v neposlední řadě také svými články v časopise *Psychologie*, vydávaném v Brně.

Ferdinand Kratina se narodil dne 7. 5. 1885 v Brně a po maturitě na brněnském klasickém gymnáziu studoval v letech 1903–1908 na UK v Praze němčinu, francouzštinu a psychologii. V dalších letech absolvoval také studijní pobyty v Mnichově, v Paříži, později pak ještě ve věku 45 roků si zajistil dlouhodobou stáž u prof. F. Kruegera, Wundtova nástupce, v psychologickém ústavu lipské univerzity. S přerušením za první světové války působil Kratina jako profesor na různých středních školách, nejdéle na Slovanském gymnáziu v Olomouci (1921–1934). V roce založení Psychologického ústavu na FF MU (1926) podal dizertační práci na téma *Problém o podvědomí duševna v soudobé psychologii*. Od té doby se datuje

jeho spolupráce s Psychologickým ústavem prof. Rostohara. V roce 1933 se habilitoval pro obor psychologie na základě práce *Eidetická vloha u mládeže* (vyšla již 1930), a na FF MU jako docent přednášel. Kromě toho učil také na Škole vysokých studií pedagogických a v Pedagogické akademii. Byl členem redakčního kruhu časopisu *Psychologie* a přispíval do řady dalších odborných časopisů. Docent Kratina se nedožil konce druhé světové války a obnovy Psychologického ústavu FF v roce 1945; zemřel v Brně 14. 12. 1944. Lze však říci, že zanechal budoucím studentům svou knihu *Psychologie* (Brno, 1947), jednu z nepočetných studijních příruček v té době – než se po roce 1948 stala závažným vzorem sovětská psychologie a ideologie. Kratinova kniha má ráz vysokoškolské učebnice a vyznačuje se osobitou koncepcí a exaktností textového zpracování; opírá se do značné míry o německé prameny (na rozdíl od angloamerické orientace ve slovenské učebnici Antona Jurovského z té doby). Obdivuhodná je šíře Kratinových prací. Byl jedním z hlavních spolupracovníků třídílné *Pedagogické encyklopedie* (Praha 1938, 1939, 1940). J. V. Musil spočetl, že Kratina připravil 73 hesel, zejména z obecné psychologie a psychologie osobnosti.

Na rozdíl od experimentálního zaměření Rostoharova ústavu Kratina více směřoval k syntetickým pracím. Nicméně k otevřeným otázkám dosud patří výsledky Kratinova empirického zkoumání eidetické představitivosti (u něho „vlohy“). Po odstupu půl století jsme však při replikacích jeho výzkumu nikdy nezjistili tak vysoké procento „eidetiků“, jaké uváděl Kratina.

Jeho *Studie z tvarové psychologie* (1932) obsahuje dokonalý přehled německých prací té doby a vyznačuje se vyříbenými formulacemi. Kratina zaujal kritické stanovisko k teorii berlínské školy, která

nepřipouštěla primární vliv subjektivních činitelů, ale ve shodě s lipskou školou vyvedl genetický primát neučleněného prvotního celku. V pojetí celosti se tedy dosti lišil od vedoucího ústavu prof. Rostohara. Rovněž svými publikacemi *Osobnost* (1941) i *Typ a typologie* (1942) rozšířil akční radius brněnské psychologické školy.

Jako přesvědčený demokrat byl Kratina členem Strany práce dr. Stránského. Vzpomínka jeho dcery V. Kratinové je zařazena ve Sborníku k 60. výročí časopisu *Psychologie* (1995). Pozoruhodný biografický posřeh tam zpracoval J. Viewegh v článku „Paradox osamocení“ v životě a díle Ferdinanda Kratiny.

Ferdinand Kratina patří k čelným reprezentantům Brněnské psychologické školy, anticipoval u nás problematiku struktury osobnosti, byl vyhraněným reprezentantem tvarové psychologie, byl předchůdcem koncepcí, které se postupně také terminologicky sjednotily v současné teorii Gestaltu.

J. Švancara

Otakar Novák (1905 – 1984) Medailonek významného brněnského romanisty

Letos v říjnu tomu bude přesně 30 let, co nás opustil vysokoškolský učitel, badatel a jeden z nejvýznamnějších představitelů české poválečné romanistiky, emeritní profesor PhDr. Otakar Novák, CSc. (28. 12. 1905 – 19. 10. 1984). Jeho celoživotní dílo významně souvisí rovněž s poválečnou obnovou, rozvojem a udržováním kontinuity brněnské romanistiky v nelehkých letech komunistické diktatury. Novákova celoživotní dráha je tedy neodmyslitelně spjata s Masarykovou univerzitou, jakkoliv se naše *alma mater* v průběhu jeho akademické dráhy jmenovala postupně Masarykova, Brněnská a posléze Jana Evangelisty Purkyně.